

Leggen Kool- en Pimpelmees steeds minder eieren?

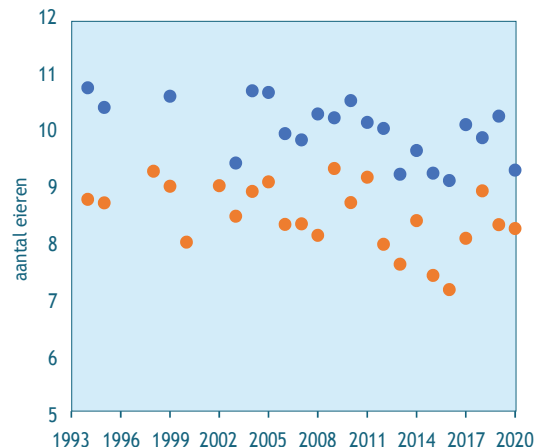
Kool- en Pimpelmees zijn de algemeenste nestkastbewoners. De vele controleurs van zulke nestkasten, gebundeld in de werkgroep met de toepasselijke naam NESTKAST, registreren de lotgevallen van duizenden legfels. Daaruit komen boeiende, maar voorlopig onverklaarbare trends naar voren.

In het eerste nummer van Sovon-Nieuws van dit jaar bespraken we het goede broedsucces van Kool- en Pimpelmees in 2019. Volgens gegevens van het ringproject *Constant Effort Sites* was 2019 voor beide soorten het beste jaar in de reeks sinds 1996. Bovendien was het aandeel tweede en vervolglegels voor beide mezen bovengemiddeld hoog, zo wezen nestgegevens verzameld door NESTKAST uit. Afgelopen voorjaar verscheen alweer het elfde landelijke jaarverslag van dit samenwerkingsverband, boordevol informatie over nestkastonderzoek aan (vooral) zangvogels (sovon.nl/nl/publicaties/nestkast-jaarverslag-broedseizoen-2019). De grote hoeveelheid

gegevens (van bijna 17.000 nestkasten, verzameld door 145 lokale werkgroepen!) levert boeiende patronen op. Over het aantal eieren dat Kool- en Pimpelmees leggen, bijvoorbeeld.

Grote maar variabele legfels

Legfels van Pimpelmees bestaan gemiddeld uit zo'n 10 eieren, die van Koolmees uit ongeveer 8,5 (figuur 1). De variatie tussen legfels is behoorlijk groot. Ruim driekwart van de pimpelmeesnesten bevat tussen de 8 en 12 eieren, bij de Koolmees is dat tussen de 6 en 10. Ook tussen jaren kunnen de gemiddelden behoorlijk uiteenlopen. Los van de jaarlijkse variatie lijkt

Figuur 1. Pimpelmees (blauw) en Koolmees (oranje). Legfelgrootte in 1993-2020. Gegevens van (waarschijnlijk) tweede en vervolglegels zijn buiten beschouwing gelaten. Gegevens 2020 zijn nog niet definitief.

De leeftijd van jonge Koolmezen wordt geschat aan de hand van voorbeelden.

Foto: Peter Eekelder

Deze Pimpelmees is bezig tien jongen groot te brengen.

Foto: Maarten Hageman

er bij beide mezen een tendens te bestaan tot afnemende legfelgrootte, met ongeveer één ei sinds begin jaren negentig. Vooral enkele 'slechte' jaren aan het einde van de tijdreeks springen in het oog: 2013, 2015, 2016 (beide mezen) en 2020 (alleen Pimpelmees, voorlopige cijfers). De relatief kleine legfels in deze broedseizoenen vielen gelouterde nestkastcontroleurs al op tijdens hun veldwerk. Maar ook als we deze jaren buiten beschouwing laten, blijft de tendens waarneembaar.

Kanttekeningen

Er zitten wel een paar adders onder het gras. Zo maakt een (klein) deel van de mezen een tweede of vervolglegel. Die bevatten gemiddeld enkele eieren minder. Als het aandeel vervolglegels in de loop van de tijd verandert, beïnvloedt dit ook de gemiddelde legfelgrootte berekend over alle legfels.

Eerste en vervolglegels zijn in de praktijk echter moeilijk te onderscheiden. Het is immers onbekend of dezelfde ouders betrokken zijn, tenzij de mezen geringd waren. Een tweede legfel in dezelfde nestkast in het seizoen wordt daarom in de regel als vervolglegel geïnterpreteerd. Maar dit is in het verleden niet altijd even goed geregistreerd op de nestkaarten (let daar a.u.b. op, controleurs!). Bovendien moeten, voor

Met zes eieren en twee jongen een gemiddelde nestgrootte voor een Koolmees.

Foto: Maarten Hageman

een goede berekening, eigenlijk alle nestkasten het hele broedseizoen, van begin tot eind, worden gevolgd.

In figuur 1 zijn daarom alle als tweede of vervolglegsel geregistreerde nesten zo goed mogelijk buiten beschouwing gelaten. Dat lukt voor recente gegevens beter dan voor vroegere jaren. Maar dit betekent ook dat het gemiddelde aantal eieren van eerste legfels in die vroegere jaren in werkelijkheid nog wat hoger uit zou komen, wanneer we wél voor die (kleinere) vervolglegfels zouden kunnen corrigeren. En dat de geleidelijke afname in legfelgrootte in werkelijkheid dus nog iets groter is dan figuur 1 laat zien.

Open vragen

Opvallend genoeg vinden ook de Britten een afname in de legfelgrootte bij Kool- en Pimpelmees sinds pakweg 1970, op basis van hun *Nest Record Scheme*. Op hun uitgebreide website bto.org/bird-trends kun je het in detail bekijken, net zoals ongelooflijk veel meer informatie over aantalsontwikkelingen, broedsucces en overleving.

Hamvraag is natuurlijk: waardoor worden de kleinere legfels veroorzaakt en wat zijn de eventuele gevolgen voor het broedsucces en uiteindelijk de populatie-omvang. Er zijn in Nederland vooralsnog geen aanwijzingen dat het aantal uitgevlogen jongen per broedsel structureel is afgenomen. Dit suggereert dat de mezen voor hun kleinere legfels kunnen compenseren, bijvoorbeeld doordat het beschikbare voedsel over minder jongen hoeft te worden verdeeld. Voor een antwoord op de eerste vraag is meer onderzoek nodig, tot die tijd is het speculeren. Over de invloed van jaren met een relatief koude start van de lente bijvoorbeeld, waarin de mezen later gaan broeden en vaak kleinere legfels produceren. De omvangrijke en langjarige nestdataset, verzameld door nestcontroleurs die dit werk soms al decennialang volhouden, verdient zo'n verdiepende analyse zeker.

● **Chris van Turnhout, Leo Ballering & Jeroen Nienhuis**

Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de ontwikkelingen van alle in Nederland in het wild voorkomende vogelsoorten op de voet. Dit gebeurt door middel van monitoring en (veld)onderzoek. De informatie wordt o.a. gebruikt ten behoeve van het natuurbesluit, beheer, de bescherming van vogels en hun leefgebieden en de inrichting van de fysieke leefomgeving. Aan de door Sovon georganiseerde landelijke monitoringprojecten nemen duizenden gemotiveerde en deskundige waarnemers deel. Sovon is een vereniging met een professionele werkorganisatie, waar ca. 60 professionals werkzaam zijn. Meer informatie op www.sovon.nl.

Sovon Vogelonderzoek Nederland zoekt een

Senior redacteur

(32 - 40 uur/week)

Profiel

Als senior redacteur verzorg je de (eind)redactie van belangrijke publicaties van Sovon, zoals rapporten en populair-wetenschappelijke artikelen. Deze redactie is zowel inhoudelijk als taalkundig, waarbij je vooraf belangrijk input hebt gegeven over opzet en inhoud van de publicaties. Inhoudelijk ligt het zwaartepunt bij de publicaties rondom de vogelmeetnetten van Sovon. Daarnaast kun je betrokken zijn bij publicaties in het onderzoeks- en beleidsmatige werkveld.

Als lid van de interne redactie ben je nauw betrokken bij ons kwartaalblad *Sovon-Nieuws*, de jaarlijkse *Vogelbalans* en teksten op de online media van Sovon. Daarbij werk je nauw samen met de technisch redacteur. Naast het schrijven van eigen bijdragen en het voeren van de eindredactie denk je in algemene zin mee over boodschap, vorm en publicatiemogelijkheden.

Team Communicatie is, samen met zes collega's, je thuisbasis, maar naar de aard van je werkzaamheden ben je breder binnen de organisatie werkzaam.

Van onze nieuwe collega verwachten we:

- Aantoonbare (eind)redactionele vaardigheden en ervaring, bij voorkeur in het vrijwilligersdomein. Bekendheid met het beleidsmatige werkveld en/of onderzoeksveld strekt tot de aanbeveling.
- Ruime expertise met populairwetenschappelijk schrijven/rapporteren over (effecten op) vogels en hun leefgebieden of andere onderwerpen die spelen in de groene leefomgeving.
- Aantoonbaar brede kennis van vogels, hun leefomgeving en de vogelaars.
- Thuis zijn in de wereld van (internationale) ornithologische literatuur.
- Zeer nauwkeurig en precies werkend.
- Affiniteit met (online) communicatie.
- Minimaal HBO werk- en denkniveau.

Wij bieden:

- Een afwisselende baan in een inspirerende werkomgeving op het Sovon hoofdkantoor in Nijmegen.
- Een arbeidsovereenkomst met een omvang van 32 uur per week (fulltime is bespreekbaar), in eerste instantie voor de duur van een jaar met de intentie tot een vast dienstverband.
- Een salaris van maximaal € 3.876 bij een volledige werkweek van 38 uur.
- Mogelijkheden om je verder te ontwikkelen binnen je vakgebied.

Meer informatie?

Voor vragen kun je je wenden tot:

- Carolyn Vermanen, Hoofd Afdeling Communicatie, carolyn.vermanen@sovon.nl of Chris van Turnhout, teamleider Monitoring, chris.vanturnhout@sovon.nl, tel. 024 - 7 410 410

Reageren?

Je motivatie met curriculum vitae kun je uiterlijk 11 oktober per e-mail sturen naar Sovon Vogelonderzoek Nederland, t.a.v. Theo Verstraël, directeur Sovon (vacature@sovon.nl). De selectiegesprekken vinden plaats op vrijdag 16 en woensdag 21 oktober.

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.